

ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ
АДМІНІСТРАЦІЇ
ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

**«НАРОДЕ МІЙ!
В ТВОЇХ ГАРЯЧИХ ЖИЛАХ
КОЗАЦЬКА КРОВ ПУЛЬСУЄ І ГУДЕ»**

**Методичні рекомендації щодо
проведення Дня Знань і Першого
уроку в 2009-2010 навчальному році**

Друкується за рішенням вченої ради Черкаського інституту
післядипломної освіти педагогічних працівників

„Народе мій! В твоїх гарячих жилах козацька кров пульсує і гуде”: Методичні рекомендації щодо проведення Дня Знань і Першого уроку в 2009 – 2010 навчальному році. – Черкаси: Видавництво обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників, 2009. – с.

У збірнику вміщено методичні рекомендації та розробки уроків на допомогу педагогічним працівникам навчальних закладів для проведення Першого уроку і подальшої роботи у напрямку формування духовно багатой і всебічно розвиненої особистості.

Розроблені рекомендації адресовані керівникам навчальних закладів, їх заступникам, класним керівникам, учителям – предметникам, усім, хто зацікавлений у духовному розвитку підростаючого покоління.

Збірник підготували:

- Крутенко О.В. - завідувача лабораторією виховної роботи Черкаського ОПОПП;
Степанова Н.М. - методист лабораторії суспільно-гуманітарних дисциплін Черкаського ОПОПП.

Рецензенти:

- Славінська О.І. - завідувача відділом дошкільної і шкільної освіти Головного управління освіти і науки Черкаської облдержадміністрації;
Пилипас Р.І. - Головний спеціаліст відділу виховної роботи Головного управління освіти і науки Черкаської облдержадміністрації.

ЗМІСТ

Вступ	3
-------------	---

Вступ

Важливою метою сучасного загальноосвітнього закладу в Україні є виховання високодуховної, високоморальної особистості, формування в неї сумління і громадянських чеснот: порядності, чесності, доброзичливості, працьовитості, пошани до старших, патріотизму. Для України, яка сьогодні перебуває у новій соціальній реальності, особливої ваги має виховання підростаючого покоління, так як складні соціально-економічні та політичні умови сучасності привносять у молодіжне середовище такі негативні соціальні явища, як аморальність, злочинність, розбещеність тощо, які, в свою чергу, ведуть до агресивності, жорстокості, нігілізму школярів. Наслідком цих деструктивних процесів стає відчуження дітей та молоді від моралі, бездуховність, зневажливе ставлення до культури і традицій свого народу, байдужість до долі держави і своєї власної долі, тобто певне заперечення духовності й моральності як суспільно й особистісно значущих феноменів [2; 14].

Тому все актуальнішим стає прилучення учнівської молоді до набутків виховних традицій народу, вивчення його історії, літератури, мистецтва. Цей процес багатогранний, складний, оскільки такого предмету як „виховання” ще не сформувався. Як правило, у багатьох навчальних закладах склалася „своя виховна система”, але вона не носить загального прикладу для всіх. І питання виховання залишається одним із найважливіших у навчально-виховному процесі.

На сьогодні, вже у XXI ст., у період переоцінки цінностей і творення нових форм людського співжиття виховання підростаючого покоління стає особливо наочним. А що ж ми вкладаємо у термін „виховання”? Яким воно має бути?

Термін “виховання” вживається в сучасній педагогічній науці в кількох значеннях:

- у широкому соціальному, коли мова йдеться про виховний вплив на людину всього суспільства і всієї дійсності, яка містить в собі не лише позитивну спрямованість, а й конфлікти та протиріччя; тут особистість може не тільки формуватися під впливом соціального середовища, а й деформуватися, або, навпаки, загартуватись у боротьбі з труднощами, “робити саму себе”;

- у вузькому педагогічному, коли виховання є цілеспрямованою виховною діяльністю педагога (наприклад, класовода чи класного керівника, щоб досягти певної мети в учнівському колективі);
- у гранично вузькому, коли педагог або батько вирішують конкретну індивідуальну проблему виховання або перевиховання (наприклад, у юнака прагнуть виховати чесність, ввічливість, у дівчини – порядність, гідність тощо) [4; 230 – 245].

І за умови, що виховання – це єдиний, неперервний, ціленаправлений процес, який має тривалу історію, традиції передаються із покоління до покоління, від батька до сина, то варто звернутися до тих зразків, які зберігаються у скарбниці народної педагогіки українців. А ми маємо прекрасні зразки козацької педагогіки, яка, не зважаючи на кількостолітню історію, залишається взірцем виховної системи молоді.

Козацька педагогіка – феноменальне явище і складова української етнопедагогіки: в усній формі вона зберегла найкращі духовні цінності народу, досвід виховання, формування і навчання особистості, не зафіксовані письмово прогресивні й результативні форми допологового виховання, батьківського опікування немовлят і дітей дошкільного віку, роботи з отроками, підлітками і юнаками та побудови взаємин між дорослими. Так виникли неписані закони кодексу лицарської честі, що передбачали:

- любов до батьків, рідної мови, вірність у коханні, дружбі, побратимстві, ставленні до Батьківщини – України;
- готовність захищати слабших, молодших, зокрема дітей;
- шляхетне ставлення до дівчини, жінки, матері;
- повага до старших;
- непохитна відданість ідеям, принципам народної моралі, духовності (правдивість і справедливість, скромність і працьовитість тощо);
- відстоювання повної свободи і незалежності особистості, народу, держави;
- турбота про розвиток національних традицій, звичаїв і обрядів, бережливе ставлення до рідної природи, землі;
- прагнення робити пожертви на будівництво храмів, навчально-виховних і культурних закладів;

- цілеспрямований розвиток власних фізичних і духовних сил, волі, можливостей свого організму;
- уміння скрізь і всюди чинити шляхетно, виявляти інші чесноти.

Система освіти і виховання у школах Запорозької Січі (козацькі, січові, полкові, паланкові, парафіяльні та інші школи) передбачала формування у молоді, крім якостей лицарської честі, певної системи доблесті та звитяги, а саме:

- готовності боротися до загибелі за волю, честь і славу України;
- нехтування небезпекою, коли справа стосується нещастя рідних, друзів, побратимів;
- ненависть до ворогів, прагнення визволити рідний край від чужих зайд-завойовників;
- здатність відстоювати рідну мову, культуру, право бути господарем на власній землі;
- героїзм, подвижництво у праці та в бою в ім'я свободи і незалежності України.

Таким чином, викарбувалися і козацькі заповіді:

- не шкодь своїми діями іншим;
- візьми все найкраще, що зробить тобі добро, зміцнить силу, загартує волю, збудить думку, уяву, сформує почуття і переконання;
- без потреби не зазіхай на сусідські звички, не переймай чужих молитов, а бери лише те, що продовжить життя, зробить його незборимим, загартованим, помножить майстерність, вправність, а здібності перетворить на невичерпні.

Беззаперечно видно, що ці настанови тяжіють за своєю сутністю до Заповідей Господніх. Відомо, що запорожці були глибоко віруючими людьми, і відсіч усім ворогам давали за заповідями Божими. У цьому розумінні козацтво – високоінтелектуальний і суспільно творчий унікум державотворення, громадянського дива Європи, в якому кожен козак – це мудрець.

Проте історію переробити і відродити не можна, перенести старовину в сьогодення без творчого підходу теж практично не можливо, бо з'явилися нові умови, обставини, нарешті, люди стали іншими, не такими, якими були в період формування традицій, обрядів, ритуалів, звичок, основ культурних характеристик епохи. Навіть унікальний випадок відродження в державі Ізраїль

давньоєврейської мови івриту як державної вже несе зовсім інші функції, ніж тоді, коли іврит обслуговував давньоєврейське суспільство.

Працюючи над вирішенням важливого соціального завдання – виховання дітей та молоді, розвитку духовності як провідної якості особистості, можна використовувати найрізноманітніші форми та методи роботи, кардинально змінивши філософію та ідеологію виховання. Це можуть бути „уроки духовності”, „уроки творчості”, „уроки милосердя” (виховні години), які б не тільки давали певну суму знань, а й активно прилучали до вивчення духовних скарбів нашого народу, його історії: через аналіз проблемних ситуацій, проведення дискусій, диспутів, екскурсій.

Благодатним ґрунтом, на якому зростають глибокі духовні та громадянські якості учнів, є знання історії і традицій краю, „малої” батьківщини як складової України. Черкащина – це унікальний регіон, який має багаті історико-культурні, у тому числі й козацькі, традиції. Тому в період підготовки до 55-річчя від дня утворення Черкаської області – перший урок в новому навчальному році можна присвятити цій події. Мета такого уроку – формувати почуття своєї причетності до „малої” батьківщини як її представника, спадкоємця, наступника; формувати внутрішню потребу реалізувати свій особистий потенціал на зміцнення її матеріальної, духовної культури.

Найбільш ефективним завжди вважалося виховання на прикладах життєдіяльності батьків, історії роду, міжнародної ролі та місії Батьківщини, видатних здобутків її славних синів і дочок у всіх сферах світового поступу, починаючи від авторів літописів – Ярослава Мудрого, митрополита Іларіона і Володимира Мономаха, поважних козаків – Петра Сагайдачного та Івана Сірка, до геніїв українського народу – Богдана Хмельницького, Григорія Сковороди, Великого Тараса Шевченка. Черкащина є Батьківщиною для багатьох талановитих людей, які в різні часи прославляли її у світовому просторі.

Визначені орієнтовні завдання рекомендуємо реалізувати через зміст певних модулів:

- Морально-етичний потенціал у формуванні духовності школярів.
- Розвиток почуттів обов’язку, патріотизму, гідності, гордості, самоповаги, честі як визначальні для формування уявлень про національний ідеал.

– Формування національної самосвідомості (на основі знань про свої національні ознаки - мова, історія, культура, особливості ментальності).

– Національна та загальнолюдська культури.

Виходячи із вищезазначеного пропонуємо орієнтовні теми:

- Культурно-духовне життя України в різні періоди.
- До храму власної культури.
- Перегортаючи часу сторінки.
- Вчимося виховувати самі себе.
- Життя – унікальна цінність.
- „А ми живі, нам треба поспішати зробити щось, лишити по собі...” (Л.Костенко).
- Життя – це творчість. Поки я живу, я дію.
- Сторінки минулого Черкащини.
- Із глибин історії рідного краю.
- Звичаї та традиції Черкаського краю.
- Куди не поїдеш, куди не підеш, ріднішого краю ніде не знайдеш.
- „Краю мій! Цю сердечну сповідь в ювілейний вінок тобі вкраплю” (А.Корінь).
- „Мій рідний край, моя земля, велика превелика”.

Запропоновані матеріали не претендують на догматичний підхід і механічне використання їх у виховній роботі. Вони мають слугувати відправною точкою для творчого пошуку складових виховання, характерних для вашого колективу.

Слід зазначити, що обсяг матеріалів розрахований на те, щоб використання їх не завершилось першим вересневим уроком, а знайшло продовження в подальшій роботі. І наостанок, пам’ятайте, тільки в конкретних справах, активній інтелектуальній і практичній діяльності учні зможуть успішно розвивати в собі порядність, гідність, козацьку кмітливість, винахідливість, підприємливість, творчу ініціативність – зазначають провідні теоретики козацької педагогіки.

*О.В. Крутенко,
Н.М. Степанова*

Використана література:

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-метод. посібник. – К.: ІЗМН, 1988. – 204 с.
2. До джерел духовності. – Кіровоград: Видавництво ОІППО, 2008. – 78 с.
3. Косарева Н.І. Формування духовності особистості на засадах традиційних національних цінностей українського народу // Світ виховання. – № 6,7. – С.14.
4. Педагогіка / За редакцією Ю. К. Чабанського. – К.: Наукова думка, 2004. – 454 с.